

MEDITERRÁN ÖRÖM MAGYAR ECSETTEL

A pesti galériák tavaszi kiállítása

Dr. Tulassay Zsolt

A Kieselbach és a Virág Judit galériák 2023. évi tavaszi aukciói a gyönyörű festmények sokaságát mutatták be, amelyek közül számos a mediterrán vidéken, annak ihletésében született (1, 2). A délszaki életérzés, az öröm, a tenger és az ég valószínűtlen kékjének egybeolvadása, a nap tündöklése, a virágok illata, a táj megéjtő szépsége művészeket vonzott a tenger közelébe és vált csodálatos alkotások témájává. „Ahhoz, hogy képeimet megfesthessem szükségem van arra, hogy napokig kitarson ugyanaz a tudatállapot és ezt sehol más környezetben nem találom meg, mint a Cote d’Azuron” – írta Henri Matisse (3).

A 19. század utolsó és a 20. első évtizedeinek magyar festői is sok időt töltöttek a mediterrán vidéken, amelynek élménye számos, gyakran az életművet is meghatározó alkotásban jelenik meg.

A pesti galériák tavaszi aukcióra szánt műveinek a kiállítása ezt az életérzést sugárzó, magyar festőktől származó alkotások nagy számát mutatta be.

Vaszary János (1873–1939) eddig ismeretlen festményeit 2023 tavaszán a Magyar Nemzeti Galéria gyönyörű kiállításon tárta a közönség elé, ismét előtérbe helyezve a nagy művész életművét (4). Vaszary képeinek színessége, a formálás biztonsága és ereje a nagy

1. kép. Vaszary János: Piranói kikötő halászhajókkal

összegző formabontás képessége kora egyik legnagyobb hatású alkotójává tette.

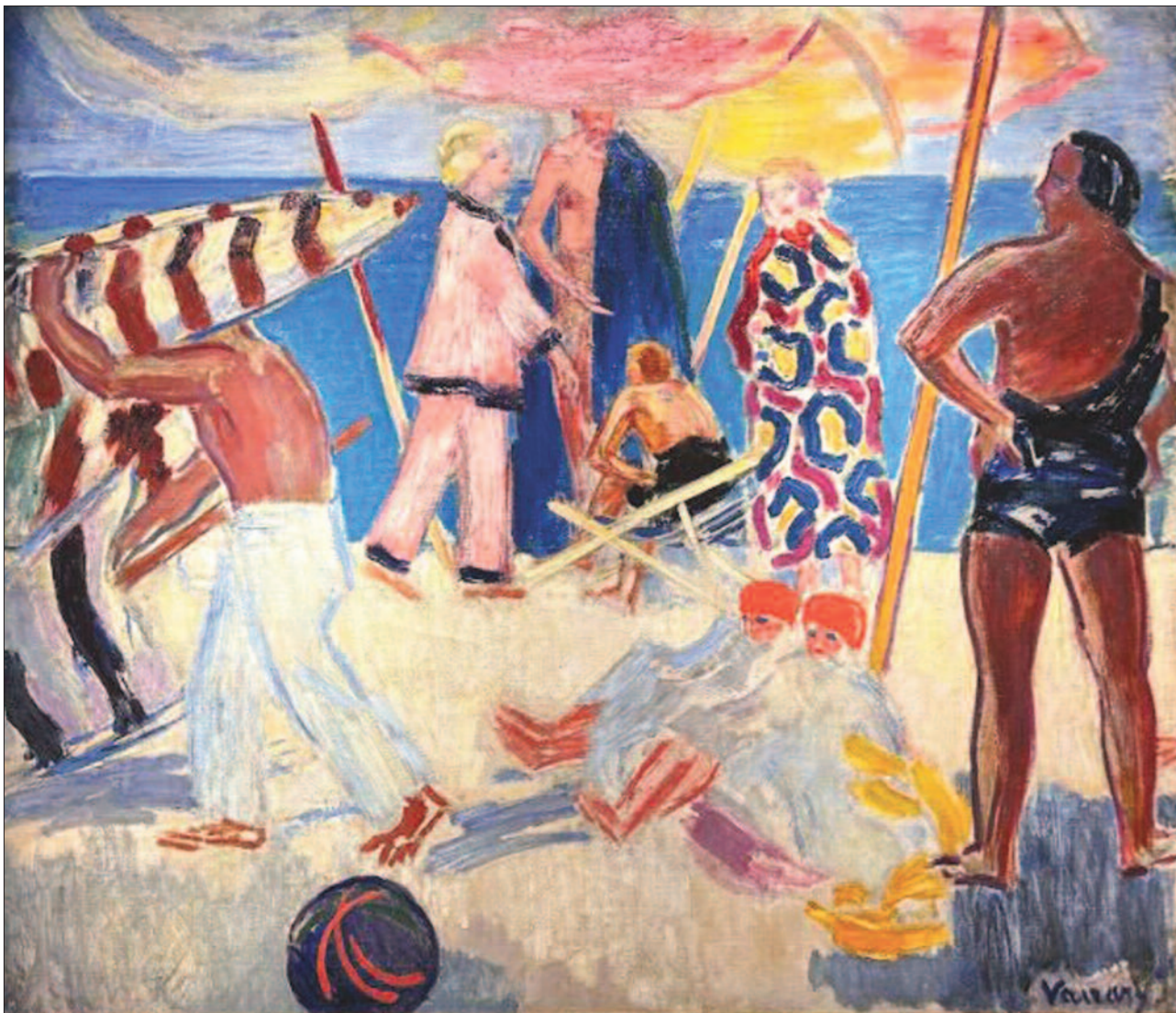
A galériák kiállításán Vaszary mediterrán ihletésű alkotásaiból négyet láthattunk, két olajfestményt (Piranói kikötő halászhajókkal, Strand Portorose-ban) (1. kép, 2. kép) és két színes ceruzarajzot (Olaszországban, Taorminai körmenet, Tengerparton) (3. kép, 4. kép).

1926-ban a velencei biennalén járt és így írt benyomásairól: „Üde, friss szellő árad a tenger acélos tömegéről. A plage-on mint exotikus madarak, élénk színű ruhákban hölgyek sétálnak, gyermekek nyüzsögnek: úrlovasok, labdázók, az elmaradhatatlan cukrászok fehér esernyős kocsikkal; a horizonton narancsszínű vitorlák, halászbárkák – mindenütt szín, fény, mozgás, élet: a Lido berámázhatatlan, pompás képei” (1).

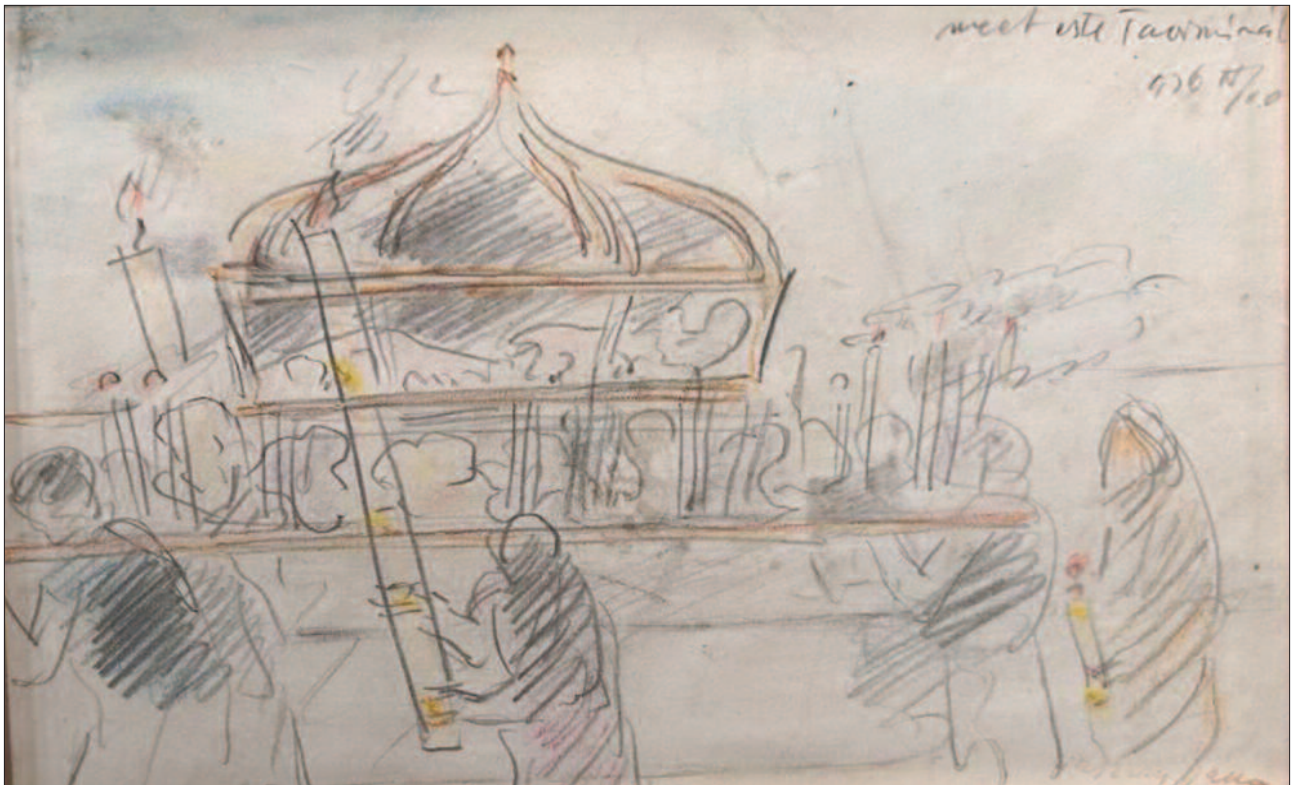
Vaszary 1927 nyarat az Isztria-félszigeten töltötte, később pedig felkereste a Ligur- és Tirrén-tenger üdü-

lőhelyeit is. A tengerparti nyaraláson témákat gyűjtött, benyomásokkal gazdagodott, a napos tengerpart, a kikötők nyüzsgő forgataga később megjelenik képein.

1928-ban a Riminiben szerzett élményeiről a következőket írja: „Az égő főnyen en óriási tömeg nyüzsög, első pillanatra egy szemképráztató, szindús, hangyaboly módra nyüzsgő kisázsiai országos vásárra gondoltam, amely szakadatlanul tart reggeltől estig és mindennap megismétlődik. Lila, citromsárga, cinóber, terrakotta, sáfrányszínű pizsamák – a hölgyek fején átkötött bíbor; sötétkék vagy narancsszínű szalagokkal; atlétaférfiak bronz, kékeslila és feketebarna lesüléssel, apró gyűrűs, kondor szaracénhajak vagy lobogó, fekete núbiai sörények, magasan hátrafésülve, mintha most szálltak volna le egy olimpiai versenykocsiról. (...) És ez az örökké mozgó lármás, önmagát élő és megsokszorozó tömeg színes kabinok és még színesebb er-

2. kép. Vaszary János: Strand Portorose-ban

3. kép. Vaszary János: Olaszországban (Taorminai körmenet)

nyök és vitorlaszerűen kifeszített tendellák közt zajlik; itt futkos, lármáz, alszik és úszik reggeltől késő estig.

4. kép. Vaszary János: Tengerparton

Az elmaradhatatlan alkalmi árusok, Verdi és Leoncavallo torzított áriáit ordítóva, percenként harsogva robbognak át a tömegben, confettit, craftlit, mandolát, stella gelatót, szőrmét, gyöngyöket, égetett cukrot és újságot – il Resto del Carlinót kínálva. Összeolvadnak a nagy alkotó természettel – mert mindenki teszi, érzi és tudja, hogy nem külön a sós tengeri fürdő, nem külön a hullámverés, a forró fővény, a perzselő napsugár és felszabadító meztelenség az élet – hanem mind együttvéve az igazi egyesülés az őserőkkel. A nap lángol és a tenger ontja a hús szelet. Itt ülök és festek – mögöttem és körülöttem az elmaradhatatlan érdeklődők, akik, ha megszólalnak, mindig csak azt hajtogatják: bell'colori. A nap fia, a szín szerelmesei” (1).

Genthon István szerint: „Harsogó színeivel pogány életörömöt, győzedelmes hedonizmust és féktelen szabadságot hirdetett.”

A „Piranói kikötő halászhajókkal” 1927-ben készült. Vaszary fő témája Piranóban a városka kikötője volt: a horgonyzó hajók, bárkák, vitorlák festői látványa ragadta meg képzeletét. A képet az Adriai-tenger és a városka távoli körvonalai uralják, „Vaszary a keveretlen színeket vastagon, pasztózusan rakja fel a felületre”. A színek dinamikus, mindent szétfeszítő erejét páratlan rajztudása zabolázza meg. Minden szín és vonal határozottan ül egymás mellett; aki ilyen meste-

re a technikának, annak nincs szükség a részletezésre. Kiválóan ismeri a rövidülések és a távlat ábrázolásának titkait, tömören és hibátlanul fest” (1).

Ízlése, eleganciája, folyamatos megújulásra való képessége hibátlan alkotó tehetsége tündöklő. Az 1928-ban festette „Strandon Portorose-ban” című képét (2. kép).

„Vaszary strandciklusának egyik legnagyobb méretű és egyben leggazdagabb kompozíciójú darabja. Igazi főműként egyesíti festője minden erényét: robbanó színekkel, friss formaadással, áramló ritmusokkal önti formában a mondén tengerparti élet egy pillanatát. A türkizkék tenger ragyogó foltja előtt, a naptól forró homokon felvonul e különös világ minden jellegzetes figurája: balra az összecsukott napernyőket cipelő szállodai alkalmazott, az előtérben a piros fürdősapkát viselő, törölköző alatt pihenő gyerekek, jobbra egy bronzbarna úr, szemben pedig a két főszereplő: a rózsaszín és a nagy mintás ruhában tündöklő fiatal lányok.” (1).

„A bravúrosan szervezett, komplex, mégis egy csapásra áttekinthető kompozícióban Vaszary szinte megünnepeli a komplementer színek hatásfokozó együttál-

lását. Olyan bravúros párosítások, mint a tenger tüzese-kék mezőjébe hasító narancssárga napernyő rúdja, a homokban pihenő gyerekek körül felvillanó lila és sárga ecsetvonások, a strandlabda kék-zöld-vörös vonaljai, a sárga fővenyre vetülő kék árnyékok vagy a néző felé pillantó hölgy nagy mintás köpenyének virtuóz kék-sárga-vörös foltrendszere olyan vizuális csemegét kínálnak, amelyhez fogható tiszta artisztikum kevés lehet fel a 20. századi magyar festészet egész történetében. Az utóbbi motívum, a visszánéző lány köpenye akár Vaszary lehengerlő színhasználatának esszenciális jelképe is lehetne: egyesül benne Klimt szecessziós dekorativitása a Vadak szintüzesítő szemléletével.

Az újra előttünk álló tompítatlan színek végre tisztán, eredeti formájában adják vissza a minden érzék-szervet magával ragadó, varázslatos élményt: a mediterrán nap mindent feltüzesítő ereje, a tengerparti levegő izzó remegése, a strand színpompás forgataga végre úgy áll előttünk, ahogy Vaszary megálmodta és több mint kilenc évtizede formába öntötte. A sokalakos, bonyolult kompozíció szerkezetét a festő virtuóz megoldásokkal fonta egységes egészé. Az egymásra rímelő

5. kép. Aba-Novák Vilmos: Città Vecchia

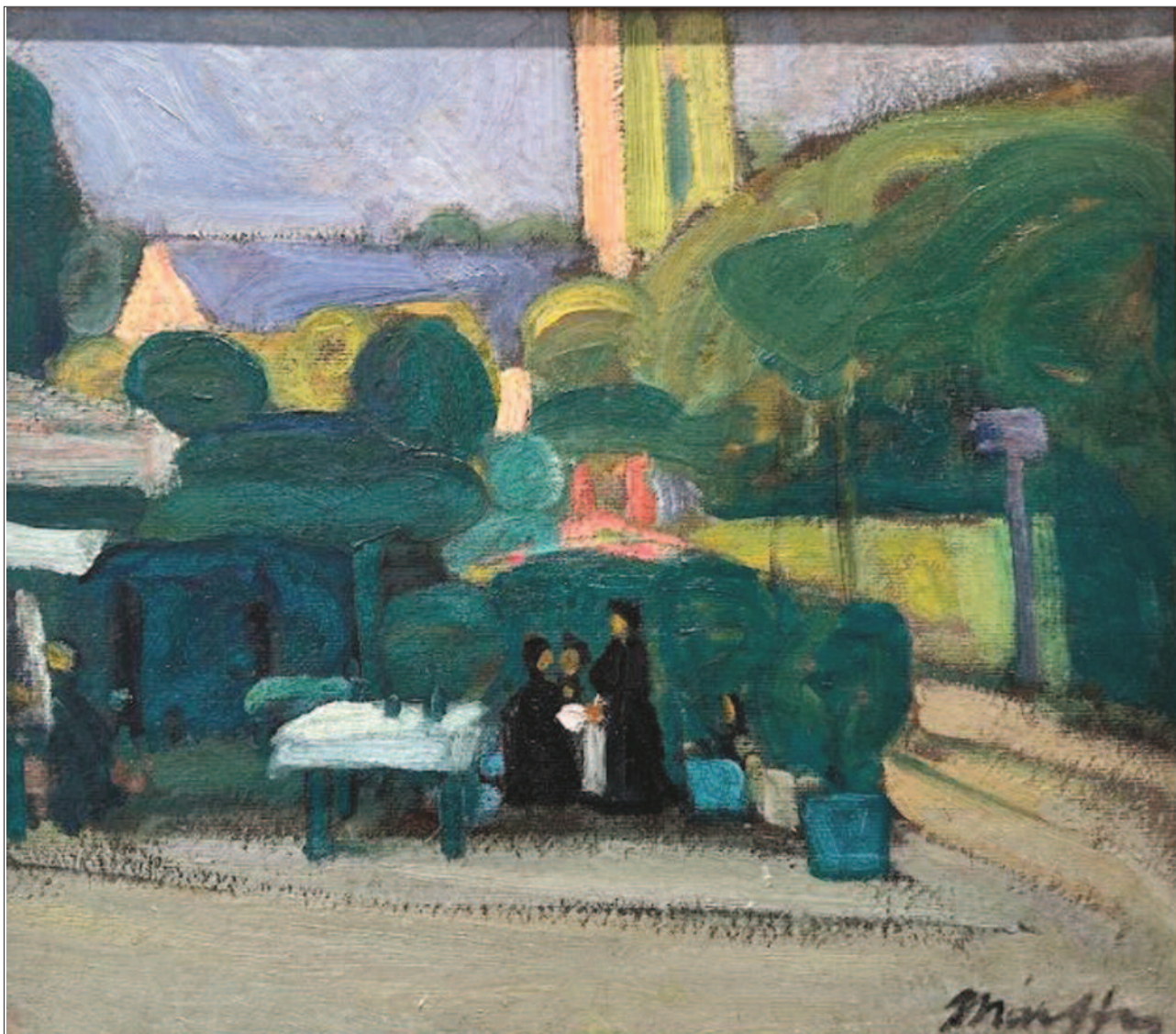
színek, a térsíkokat összekötő szerkezeti elemek, mint a lábak V alakja, a foltokat körülfogó lendületes kontúrok, valamint az összekapcsolódó tekintetek, mint a köpenyes hölgy és a háttal álló férfi összenéző pillantása tudatosan alkalmazott festői eszközök, amelyek segítségével a látszólag külön életet élő számtalan motívum a nagy egész szerves részévé válik. Vaszary műve egy minden festői eszközt, a kifejezés valamennyi mesterfogását fölényesen birtokló művész örömfestészete – a színek és formák megunthatatlan ünneplése.” (1).

Aba-Novák Vilmos (1894–1941) művészetét a kiállításán az 1930-ban festett „Cittá Vecchia” képviselte (5. kép). *Aba-Novák* 1929–30-ban 14 hónapon át a római Magyar Akadémia ösztöndíjasa volt, amely meghatározó élményt jelentett számára. (5) A két világháború közötti időszakban a római iskola legdinamiku-

sabb, legtermékenyebb alkotója. Virtuóz stílusa magába olvasztotta az expresszionizmus és az olasz novecento formanyelvének elemeit. Festészetének vonzó értéke a dinamizmus, erőteljes ábrázolókészség harsány, tarka színekkel, virtuóz technikával megfestett monumentális ihlettségű kompozíciók jellemzik művészetét. Az 1937-es párizsi világkiállításon képeit meglátva Pablo Picasso ezt kérdezte: „Ki ez a barbár zseni?”

Gerevich Tibor írta *Aba-Novákról* 1930-ban:

„Művészi problémáinak megoldásához legszívesebben architektúrás, hegyes, olasz tájat választ. A hegyen emelkedő vagy dombra kúszó középkori olasz városok – Perugia, Assisi, Subiaco – egyszerű, tömeges épületeikkel, szilárd falaikkal kitűnő alkalmat adnak művészi elvei megvalósítására. Vedutái azonban nem szolgálnak pontos útleírással, földrajzi vagy mű-

6. kép. Márffy Ödön: Meudoni utcarészlet

emléki hűséget is hiába keresünk bennük, nem is futó emlékképek, hanem belülről konstruált és kivetített látomások. Római korszakának e művei megkapóan éreztetik a patinás, ütött-kopott, múltba merülő, merengő rokkantságuk ellenére is fenséges olasz városkák hangulatképét. Architektúrái kitűnően állnak, statikájuk, fölépítésük biztos. Átköltött városkáinak utcáin, piazzáin kényelmesen sétálhatunk. (...) Éles szemmel látja meg az olasz vidék jellegzetes, mindennapi alakjait és jeleneteit, s megértő, sohasem csúfolódó humorral örökíti meg őket. (...) A tempera kemény tüze, el nem lágyuló ereje pompásan megfelel konstrukciós törekvéseinek. Szürkével vagy barnával aláfestett képeire bátran dobja a legmerészebb, a legtüzesebb színfoltokat, s finom ecsetheggyel rajzolja, építi meg architektúráit, veti oda utolérhetetlen könnyedséggel és biztonsággal a ciprusfáit vagy alakjainak körvonalait. (6) A „Citta Vecchia” című festménye magával ragadóan jeleníti meg az olasz városka egymásra torlódó, jellegzetes színes házeit, a boltíveket és a föléjük boruló délszaki kék eget.

Márffy Ödön (1878–1959) festői stílusa leginkább a fauve-ok, majd a párizsi iskola látásmódjával rokon. 1902-ben Párizsban tanult a Julian-Akadémián, majd École des Beaux-Arts-on. Itt ismerkedett meg Cézanne, van Gogh, Bonnard és Matisse művészetével. Később Olaszországban és Dalmáciában töltött hosszabb időt.

Korai művei a posztimpreszionizmus jegyében készültek, majd érdeklődése a fauvizmus felé fordult. 1906-tól a magyar Vadak egyik legmarkánsabb képviselője lett. A tízes évek végére – leginkább Oskar Koschka hatására az expresszionizmushoz közeledett. A kezdeti vibráló színeket képein oldottabb hangulat váltotta fel. Mind táj, mind alakábrázolásban kiváló volt. (5)

A Meudoni utcarészlet 1906-ban készült (6. kép). A festmény gyönyörű francia tájat ábrázol, dús, zöld növényzettel és terített asztal mellett álló női alakokkal. A kép nyugalmat, harmóniát sugároz, a távolban egy tó vize tükröződik, az oldott hangulat magával ragadó. Az élénk fauve-os színkontrasztokkal és merész franciás modernséggel megfogalmazott meudon-i tájképre pontosan illenek a korabeli Magyarország publicistájának sorai: „Márffy a színek embere. Hitvallása, hogy színek teszik a képet s a festőművésznek első kötelessége ismerni a maga művészetének anyagát, a színt, a fényt, a színeknek s az áradó fénynek egymásra való hatását. Ő is hangulatokat fest, de ezek a hangulatok a színek egymásra hatásából, a színértékek egymással való kombinálásából támadnak. Keresi a kép színbeli karakterét s a részletezést félre dobva, az egységes előadás, az egyszerre meglátás nehéz problémáit fejtegeti. Bizonyos, hogy Párizsban szívta magába a modern színlátás és a modern festői előadás ígét.

(7), A „Halászok” című képet 1957-ben festette, amelyen az ég és a tenger kékje dominál, a szín különböző árnyalataiban (7. kép).

Mednyánszky László (1852–1919) ősrégi magyar nemesi családból származott (Báró aranyosmedgyesi). 1888–1892 között Párizsban élt, de életében a Tátrától az Adriáig minden vidéket bejárta. Tájfestészetét a barbizoni iskola befolyásolta, de vándorlása révén a természet szépségének alapos ismeretéből kiindulva, hatalmas festői igényességgel rendkívüli erejű műveket alkotott. Képei nagy lelki átéléssel, rendkívüli mélységgel ábrázolta a magányt, a kiszolgáltatottságot. Nagy műveltségű művész volt, naplóját magyarul és franciául írta. Képein is átsugárzik a francia műveltség. (5)

A „Dombos táj” című festménye dalmáciai útjának emléke (8. kép). A finom pasztell ábrázolás, a színek visszafogott, világos tónusa, az elmosódó körvonalak, a zöld mezők és a kék ég áttűnő, sejtelmes megjelenítése bensőséges lírai hangulatot teremt.

Czóbel Béla (1883–1976) avantgard festő, akinek művészetére a francia ízlés, a kultúra és az életöröm jelentős hatást gyakorolt. 1903-tól Párizsban a Julian Akadémián tanult és 1905-ben már szerepelt az őszi Szalon (Salon d’automne) kiállításán. Az akkori legmodernebb párizsi irányzat a fauvizmus elkötelezettjévé vált. Párizsban a „legvadabb” fauves-ok között emlegették. Egyik első képviselője volt a Magyar Vadaknak is. Később a német expresszionizmus irányába közeledett. Az 1920-as évek második felében ismét Párizsban élt és kialakította a színes, vibráló, leginkább a párizsi iskolába sorolható stílusát. Festészete tovább oldódott és a mindvégig megőrzött kontúrozást színes „vattás” festékfoltokkal fedte el. Témaválasztása gazdag, stílusa modern (posztimpreszionizmus, fauves, német expresszionizmus, kubizmus), amely az euroatlanti festészet és kultúra élvonalába emeli. (5)

A „Zeebruggei bárkák” című festménye 1905-ben készült (9. kép). A helyszín nem a mediterrán térség, a képen azonban, bár kissé visszafogottan ugyan, de érződik a francia hatás, a tenger-élmény, a bárkák színessége pedig a mediterrán hangulat varázsát idézi.

„Délfrancia táj narancsfával” című képét 1936-37-ben a Cote d’azuri Cagnes sur Meerben festette (10. kép). A dús zöld növényzet, a háttérben foltokban előbukkanó kék ég és a provence-i épület megejtő szépséggel tárja elénk a francia táj varázsát.

Czigány Dezső (1883–1937) 1905-ben Párizsban a Julian Akadémián tanult és Cézanne, Gauguin és Matisse művészetét különösen hatott munkásságára. Az első világháború után Franciaországban élt, mélyre hangolt színű arcképeket, csendéleteket, aktokat festett, elsősorban a formát előtérbe helyező előadásban. 1927-ben Budapesten kiállítást rendezett dél-franciaországi tájképeiből (5). A Virág Judit Galéria az 1930-as években festett „Akt a tengerparton” című festményt állí-

7. kép. Márffy Ödön: Halászok

8. kép. Mednyánszky László: Dombos táj (Dalmácia)

9. kép. Czobel Béla: Zeebruggei bárkák

10. kép. Czobel Béla: Délfrancia táj narancsfával

11. kép. Czigány Dezső: Akt tengerparton

totta ki (11. kép). A tengerparton ülő nő előtt feltárul a tenger szépsége, a kék különböző árnyalataival, helyenként sárga foltokkal és a távolban vitorlákkel. Az akvarell nagyobb részét uraló sötétebb tónusú tenger, nem elsősorban vidámságot, hanem inkább szomorúságot, félelmet sugall, amelyet a parton ülő női akt magába forduló tartása, lehajtott feje is hangsúlyoz.

Jándi Dávid (1893–1944, eredeti nevén Léederer Dávid) elszegényedett zsidó család gyermekeként született. Budapesten a Képzőművészeti Főiskolán tanult. 1925 és 1930 között évente Olaszországba utazott, ahol sok időt töltött Velencében és Firenzében (5). Az itáliai élmények nagy hatással voltak a fiatal művészre. Műveiből a mediterrán térben átélt tapasztalatok, benyomások színesen tükröződnek. Az 1928-ban készült „Nápoly látképe a Vezúvval a háttérben” című festményén a színek tobzódnak: a házak sárga, vörös és fehér falai, az azokat körülvevő zöld növényzet, a tenger sötét, az ég világosabb kékje, a Vezúv fehér csúcsa megejtően közvetíti a délszaki világ életérzését (12. kép).

Vass Elemér (1887–1957) az első világháború után Franciaországban és Olaszországban járt tanulmányúton, majd 1935-től 10 éven át Zebegényben élt. Művészetére az impresszionistán vibráló fényfoltok és az expresszív ecsetvonások jellemzők. Európai vándorút-

ján eljutott Párizsba, majd hosszan időzött a délfrancia Riviérán (5).

Borsos Miklóstól tudjuk, hogy Vass „a húszak évek nyüzsgő csodálatos Párizsában, a sanzonok, a jazz és az art deco nagy korszakában, a revüműsorok egzotikus sztárjával, Josephine Bakerrel ropta a táncot”. Közben plein airtól megérintett képeivel szerepelt különböző kiállításokon.

A Cote d’Azura-ra, Cagnes-sur Meerbe költözve, az ott töltött évek alatt festészetét megrészegette a mediterrán napsütés. Festményein megejtőek a világos zöld tavaszi hajtások a sárga virágözön, a mindent elárasztó tiszta napsütés. A fák kígyózó vonalban szaladnak az ég felé, hátul meredek bércek sejlenek, középtájon pedig a lombok között megbúvó villa (13. kép). „Vass Elemér tájain a francia Riviéra napfénye ragyog, csupa forró színtől, buja vonulástól, harsány életörömtől, tavaszi hangulattól tündökölnék ezek a képek verbeli és verbő impresszionizmus szabadságában” – írta 1932-ben a Pesti Hírlap kritikusa (8).

Vass Elemér festészete szépség és hangulat.

Plány Ervin (188–1916) alkotásai realiztikus impresszionista, erős színekkel ábrázolt tájképek, szabadban játszódó jelenetek. Festői módszerétől Molnos Péter jegyezte meg, hogy a „színintenzitás fokozására nem a palettán keverte a festéket, hanem a vásznon.” (9).

12. kép. Jándi Dávid: Nápoly látképe a Vezúvval a háttérben

13. kép. Vass Elemér: Délfrancia villa

14. kép. Plány Ervin: Breton piac (Concarneau)

A francia kultúrájú Plány Párizsban és Nagybányán vált érett művésszé. Az 1908-ban festett „Breton piac (Concarneau)” című képe a középkori francia kikötővárost, tarkálló modern foltokra bontott színekkel ábrázolja (14. kép). „A lombos fák, sátrak és napernyők között polgárasszonyok és breton parasztlányok séreánykednek, a háttérben egy manzárdablakos ódon épület. A lombárnyékos, kikötői régi piac pittoreszk látványát Plány vérbő franciás ecsetkezeléssel jelenítette meg” (1).

Gulácsy Lajos (1882–1932) autodidakta festőművész. 1902-ben Rómában, Firenzében, 1906-ban Párizsban járt tanulmányúton. Többször visszatért Olaszországba. Képeiből az olasz városok középkori, reneszánsz hangulata árad. Művészetét befolyásolta a szimbolikus szecesszió, az expresszionizmus, későbbi művei már a szürrealista vonulathoz közeledtek. A kiállítás „Emlék egy olasz kávéházból” című ceruzarajzát állította ki (15. kép).

A rajz szinte a karikatúra eszközeivel ábrázolja a kávéház alkalmazottját, aki egy tálon, hatalmas méretű édességet szolgál fel, jellegzetes a 19. és a 20. század

fordulójára jellemző megjelenítéssel. A parókat masni köti át, fodros blúz, a frakkszerű felső ruházat, a szalaggal rögzített térdnadrág, a cipő eleganciája a festő kitűnő megfigyelő képességének tanúja. A felszolgáló testtartása előzékeny, szívélyes, elkötelezett, udvarias viselkedésre utal. A rajzból az Olaszországban átélt élmények felidézésével kissé nosztalgikus érzelmi állapot árad.

Patkó Károly (1895–1941) a Képzőművészeti Főiskolán tanult, mestere Szőnyi István volt. „A Nemes Marcell-féle utazási ösztöndíjjal 1923-ban eljuthatott Itáliába, ahol festészetének eredendő forrását, a múzeumi remekműveket tanulmányozta. Ide tért vissza 1929–1931 között, amikor elnyerte a Római Akadémia ösztöndíját. A három hosszú és termékeny esztendő alatt nemcsak bejárta Itáliát, de rátalált arra a hagyományos temperatechnikára, amely a római iskolások legfontosabb kifejezési eszközévé vált” (1).

Az „Öltözködő nő (olasz leány)” képét 1931-ben festette (16. kép). „A festmény egy őszinte pillanatot kap el a Római Akadémia egyik lakórészének sakkasztalánál csempézett sarkában. A szűk képkivágatba

15. kép. Gulácsy Lajos: Emlék egy olasz kávéházból

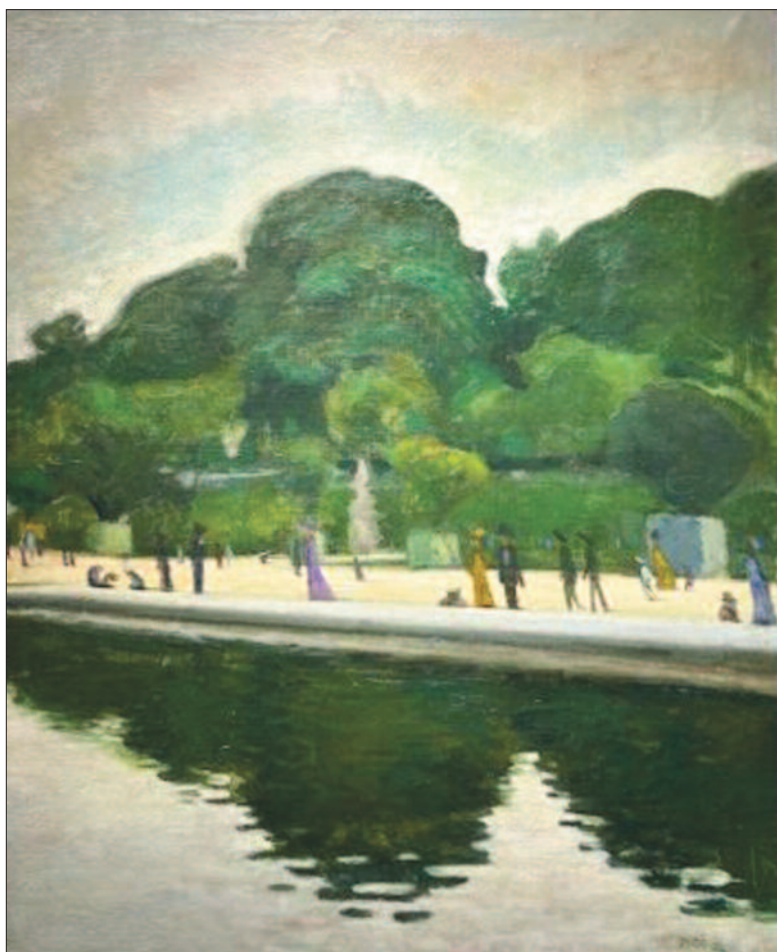
16. kép. Patkó Károly: Öltöződő nő (Olasz leány)

bekandikál a szerény, modern bútorzat, a vörös takaróval leterített vaságy feje, a fonott karfás sárga karosszék jobb széle és az aranylő fénnel megcsillanó ruhafogas. Középen egy félmeztelen női akt áll, elgondolkodó tekintetét, finom metszésű arcát, ívelt szemöldökét a fal tükör örökíti meg. A klasszikus itáliai művészet ígézetében élő Patkó a késő reneszánsz festészet toposzát alkalmazza: a magát tükörben néző női akt (jellemzően Vénusz) figuráját, egyszerre megidézve a hiú női szépséget és adva lehetőséget adva a festőnek a megkettőzött figura virtuóz ábrázolására. A műfaj legismertebb példája Tiziano Vénusz tükörrel, antik tökéletességgel megfogalmazott 1555-ös kompozíciója, valamint Rubensnek a rámás tükörből a nézőre pillantó 1614-1615-ös remekműve. Patkó átveszi a kompozíciós sémát a régi mesterektől, de a két világháború közötti olasz realitásra hangolja át. Aktjára nem aggat mitológiai kellékeket. A leány balját a porcelánmosdó szélén nyugtatja, jobbáiban ropogós fehér törülközőt tart, világos haja hátul összefogva. Mintha megérkezett volna az olasz modell a római iskolás Patkó műtermébe, kabátját a fogasra akasztotta volna, kibújt volna blúzából és még se szoknyáját, se divatos, Mary Jane fazonú pántos cipőjét le nem véve az utolsó simításo-

kat végezné toalettjén, mielőtt meztelenül belépne a műtermi aktok „rivadalfényébe”. Finoman megválasztott szüzsé, Patkó meditatív realizmusával előadva” (1).

17. kép. Teplánszky Sándor: Nyári kora reggel Firenzében az Arno partján (Ponte Vecchio)

18. kép. Tagyosi Rátz Péter: Luxemburg-kert, Párizs

Teplánszky Sándor (1886–1944) mesterének Székely Bertalannak elveit követte. Alkotásaiban felvidéki, itáliai, belgiumi útjainak emlékeit ábrázolta. Az 1924-ben festett „Nyári kora reggel Firenzében az Arno partján” című képe a toscanai városban tett látogatásának élményét jeleníti meg (17. kép).

Tagyosi Rátz Péter (1879–1945) a nagybányai iskola második nemzedékének jeles képviselője. 1906-ban Rómába utazott, majd 1907 őszéig a Tírrén-tenger partján Anzióban festett. 1909-ben Párizsba utazott, ahol a Szajna partján, utcákon, tereken, parkokban festett (5). Ekkor készült a „Luxemburg-kert, Párizs” című festménye is (18. kép). Az 1914-ben a dalmát tengerpartra látogatott. Tehetsége többirányú, a tájképek mellett az arckép, az emberi alak és az akt ábrázolása is foglalkoztatta. Egyéni stílust alakított ki, de leginkább a naturalizmus mellett maradt meg. A Luxemburg kert fájának dús zöldjei, a vízben tükröződő árnyékok, a sejtelmes, kissé fátyolos égbolt, a vízparton sétáló emberek képe nyugalmat, békét, harmóniát sugároz.

Gimes Lajos (született Goldberger, 1886–1945) Bu-

dapesten, Berlinben, Brüsszelben és Párizsban tanult, de járt Hollandiában is. A kiállításon bemutatott „Velencei látkép” című festménye 1925–1930 között készült. Elsősorban impresszionista, de naturalista vonásokkal is gazdagított képeket készített (5). A „Velencei látkép”-re igazi impresszionista, mediterrán hangulatú festésmód a jellemző (19. kép). A kikötőben álló hajó színes foltokban tükröződik a kék tengervízben, a parton álló házak pedig a déli napfényben tündökölnek. Érdekes az ég kékjének apró pontszerű színfoltokból álló, a pointilizmus felé hajló ábrázolása és a távolabbi házak és az égbolt összemosódása.

Guzsik Ödön (1902–1954) a budapesti Képzőművészeti Főiskolán Rudnay Gyula tanítványa volt. Különös érzéke volt a kisvárosi, intim hangulatú, megejtő színekkel megfestett utcák ábrázolásához (pl.: Kisvárosi utca 1920, Tabáni utcácska 1930, Óbudai utca-részlet). Benyomásait különös érzékenységgel dolgozta fel, így a mediterrán színvarázs sem hagyhatta érzéketlenül (5). Ezt bizonyítja a „Salerno” című festménye is, amelyen a természet szépsége különböző színek

19. kép. Gimes Lajos: Velencei látkép

forगतagával jelenik meg (20. kép). A kép jelentős részét a tenger gyönyörű kékje uralja. Partját a sokszínű növényzet díszíti, a távolban hegy és egy kis város házai, az égen báránnyfelhők, a tengeren pedig hajók fehér vitorlái jelennek meg a horizonton. A tengerparton egy csónakban társaság kiránduláshoz készülődik, közülük egy nő élénk piros ruhát visel. A ruha színe, a tenger kékje és a fehér csónak valószínűleg önkéntelenül francia elköteleződést is jelenthet, bár a kép Itáliában készült.

Zádor István (született Weisz István, 1882–1963) 1906-tól 3 évig Párizsban élt és az École des Beaux-Arts-ban tanult. Ezután két évig a firenzei festő akadémia növendéke volt. Művészetét a nagybányai iskola, a plein air stílus és a szecesszió is befolyásolta. A „Galata híd Konstantinápolyban” című 1916-ban készült festményén nem a mediterrán táj szépsége és nyugalma, hanem a déli nagyváros forगतaga, emberek tömege, hajók sokasága, a sokszínű pezsgő élet jelenik meg (21. kép).

Joachim Ferenc (Csejtej, 1882–1964) Budapesten, Bécsben, Münchenben és Párizsban tanult, de a nagybányai iskola is befolyásolta művészetét. Legtermékenyebb korszaka a Dél-Franciaországban, Marseille környékén eltöltött időszak volt, amikor csaknem száz plain air képet festett. „Vitorlás” című kép is ekkor

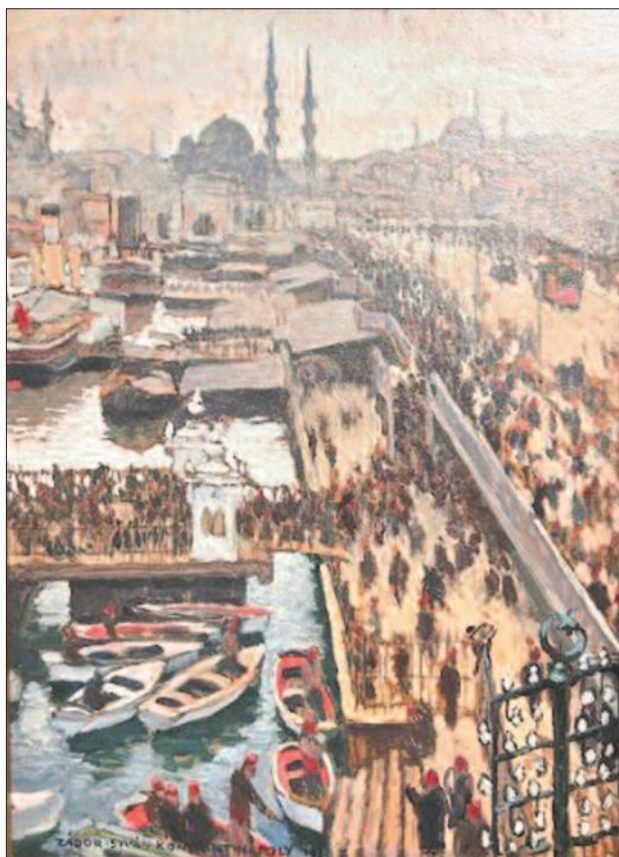
született (22. kép). A festményből a mediterrán életvitel szeretete árad. A kikötő 3 vitorlását jellegzetes provancei stílusban épült házak koszorúja veszi körül. A tenger kékje és a hegyre kapaszkodó kisváros piros tetős, sárgára festett házai gyönyörű ellenpontot, varázsos hangulatot jelenítenek meg. A távolban a jellegzetes templomtorony és hegyek sötétlő kontúrja és az ég kékje teszi teljessé a kép gyönyörű színeit.

Miklós Gusztáv (1888–1967) az Iparművészeti Iskolában tanult, majd 1909-ben Párizsba ment, ahol építészeti tanulmányokat folytatott, majd az Academie de la Palette festőiskolában képezte magát. Már az 1910-es Őszi Szalonon (Salon d’Automne) kiállított, érdeklődése később a kubista irányzat felé fordult (5). Az első világháborúban francia katonaként szolgált, utána pedig az iparművészet és a szobrászat került figyelemelőterébe. Szobraival is nagy elismerést aratott. Tizenkét évig az oyonnay-i Képzőművészeti iskolában tanított. A „Délfrancia táj” című festménye nem a tengerpart álmvilágát, hanem a provancei táj sokszínűségét ábrázolja, a hegyoldal növényzetével (23. kép).

Csánky Dénes (1885–1972) Budapesten, Münchenben tanult, majd hosszabb ideig Berlinben és Hollandiában tartózkodott. A második világháború után Németországban élt, majd Brazíliában telepedett le. Kez-

20. kép. Guszik Ödön: Salerno

21. kép. Zádor István: A Galata híd Konstatinápolyban

22. kép. Joachim Ferenc: Vitorlás

detben zsánerképeket és a régi holland festészet hatását tükröző akvarelleket festett (5). Az 1929-ből származó „Velencei részlet” nem a tenger-élményt, hanem

23. kép. Miklós Gusztáv: Délfrancia táj

24. kép. Csánky Dénes: Velencei részlet (Rio S. Barnaba)

25. kép. Fried Pál: Mediterrán kikötő

inkább a szűk csatornák világát, egymáshoz simuló sárga, zsalugáteres házakat ábrázolja (24. kép). Befelé forduló magatartás, zártság, tartózkodás érezhető az utcacészletből, ahová a nap is ritkán süt be, bár a velencei kék ég és a házak teraszának zöld növényzete sejteti a déli életérzést.

Fried Pál (1893–1976) Budapesten és Párizsban tanult. A francia impresszionisták, különösen Renoir és Degas művészete befolyásolta szemléletmódját. Itthoni kiállításain a mediterrán és a keleti világ, aktok, arc képek, szín pompás, érzéki előadásával nagy sikert aratott. A második világháború után az Egyesült Államokba emigrált, ahol meghívást kapott a New York-i Képzőművészeti Főiskolára.

A „Mediterrán kikötő” című festménye a francia befolyás hatását tükrözi, a kikötőben horgonyzó hajók színes látványával és a vízparti település kontúrjaival (25. kép).

Bölcskey Ferenc (1897–1976) a budapesti Iparművészeti Iskolában tanult, 1919-ben költő és festő lett. 1922 után Olaszországba utazott és egy velencei üvegyár tervezőjeként dolgozott. Műveiből Rómában, Firenzében és Budapesten is rendezett kiállításokat (5).

A „Velece (Canareggio)” című festménye Csánky Dénes képével ellentétben a mediterrán derűt sugározza, nyitott ablakokkal, széles csatornával, csónakkal, az ablakokban elhelyezett zöld növényzettel (26. kép). A festményt a sárga szín uralja, amely ra-

26. kép. Bölcsey Ferenc: Velece (Canareggio)

27. kép. Pekáry István: Itáliai templomtérén

gyogást, világosságot, verőfényt, a napfény melegségét jeleníti meg.

Pekáry István (1905–1981) a Magyar Képzőművészeti Főiskolán és Rómában tanult. Mestere itthon Rudnay Gyula volt. Egyéni stílust teremtett, amely sajátos színhasználatában, festék- és ecsetkezelésében, képszerkesztésben, kompozíciós megoldásaiban egyaránt megjelenik. A második világháború előtt a velenicei biennálén több ízben is kiállított. Az 1959-ben festett „Itáliai templomtérén” című alkotása derűt, igazi olasz hangulatot jelenít meg (27. kép). A jellegzetesen lépcsősoron olasz templom-épület mellett a tengerkékje, fehér vitorláhajó, a domboldal zöldje és a lépcsősor alatt két konflis is megjelenik. A kép jobb oldalán egy ház kis részlete is látható, zárt zöld zsalugátekkel és franciás erkély körvonalaival. Az alkotás finom, visszafogott, világos harmóniával gyönyörködtet.

Molnár C. Pál (1894–1981) műveiben a mediterrán hangulat, neoklasszicista nyugalommal párosul. A nyugtalanság, a mozgalmasság elmélyülésben oldódik fel képein, amely a transzcendenciát idézi. A 20-as évek elején Genfben, majd Párizsban, később 3 évig Rómában tanult. Művészete a klasszikus hagyományokon alapul, de korának irányzatait a szecessziót, a szimbolizmust, a szürrealizmust is beépítette festészetébe (5). A nagybá-

28. kép. Molnár C. Pál: Itáliai kisváros (Capriccio)

nyai iskola hagyományai is érezhetőek alkotásaiból. Rajztudása kiemelkedő, amely különösen a hazai art-deco művészetét gazdagította remekművekkel.

Az „Itáliai kisváros (Capriccio)” temperával festett képe derűt, örömet sugároz (28. kép). „Itáliai táj” című olajfestménye szárnyaló képzeletről tanúskodik, különösen a háttérben az égbe nyúló sziklás hegyek megjelenítésével (29. kép). Az előző képével ellentétben itt a derű nem hangsúlyos, sőt a sötétebb tónus szinte már komorságot sugároz.

Corini Margit (1897–1982) Corini báróval kötött házassága révén New Yorkba került, ahol az Art Student Akadémián tanult festeni. 1928-tól 15 éven át Párizsban élt, és a párizsi szalonokban a kor legnagyobb művészeivel állított ki. A francia sajtó a párizsi éjszaka festőjének nevezte. A második világháború után hazatért és 1952-ben, mint „osztályidegent” a fővárosból kitelepítették. Haláláig Gyomán élt, kiállítási lehetőséghez csak a halála előtti években jutott (5).

Az „Esős délután” című olajfestményén a Párizsban eltöltött évek hatása érezhető (30. kép). A szűk ut-

cát egy sarki lámpa fénye világítja meg, az alakok hosszú árnya, a fények játéka, a megvilágított zsalugáteres és tetőtéri ablakok megejtő hangulatot árasztanak.

Czene Béla (1911–1999) a Magyar Képzőművészeti Főiskolán Rudnay Gyula tanítványa volt. Művészetét a neoklasszicizmus és a római iskola befolyásolta (10). A második világháború előtt Rómában tanult, élményeit számos itáliai témájú festményben örökített meg. Képein a mindenkori jelen elevenedik meg, gyakran a múlt felidézésével. Az 1982-ből származó két képen a „Római hangulat (Fekvő akt a Forum Romanum előtt)” címűn és az „Akt római háttérrel” címűn is ez a megközelítés érzékelhető (31. kép, 32. kép). A női test szépsége, harmóniája egyik kedvelt témája volt, sok aktképet festett. Ez a két kép a női testet ókori római háttérrel ábrázolja, amelyből a természet és az építő művészet harmóniája is tetten érhető.

Bárkay Imre (1930–2007) „Önarckép műteremben (Olaszországba vágódva)” című olajfestménye 1954-ben készült (33. kép). A festmény előterében a szomorú arcú, itáliai emlékeit felidéző festő arcképe látható.

29. kép. Molnár C. Pál: Itáliai táj

30. kép. Corini Margit: Esős délután

A bánatot csak a kép jobb oldalán a színes terítővel fedett asztal és a vázába tett gyönyörű virágcsokor enyhíti. A vágyódást, a szomorúságot, az emlékek fájdalmát, a jelen vigasztaló színei oldják harmóniává. A háttérben az itáliai élmények sokasága sűrűsödik össze. A sötétben elhelyezett emlékeket, a szinte egymásra torló házakat, kupolát, tornyokat a házakból kiszűrődő fény világosítja csak meg, amely a csatornák vizében is tükröződik. A kép inkább drámai hatású, amelyet a terítő és a virágok színekavalkádja sem tud teljesen elensúlyozni.

Hikádi Erzsébet (1911–2008) a budapesti Képzőművészeti Főiskolán Rudnay Gyula tanítványa volt. 1938-ban két évig Rómában tanult. Czene Béla feleségként egymás művészetét támogatták (10). Az 1985 körül készült „Mascenicka III” című olajképe horvát

tengerparti élményeit eleveníti fel (34. kép). A művész elsősorban a tengerparti forgatag, nyüzsgés bemutatására törekedett, változatos színek kavalkádjának segítségével. A tengerpart a kép jobb oldalán jelenik meg, a kikötőben hajókkal és a hegyoldalra kúszó jellegzetes mediterrán hangulatú városkával. Ez a részlet idézi leginkább a délszaki tájat, a nyaralók sokaságának ábrázolása kissé zsúfolt, kevésbé ihletett megközelítés benyomását kelti.

Schéner Mihály (1923–2009) festészetét szürrealisztikus hatás, expresszionista hevület jellemzi. Művészetének motívumkincse szerteágazó. Festményeinek színgazdagságát, a harmóniák színét geometrikus szerkesztéssel ötvözi, a fények derűje fehér, sárga, piros színekkel csillog (5). „Délfrancia kikötő” címmel olajfestményén a táj varázsos színekben pompázik (35.

31. kép. Czene Béla: Római hangulat (Fekvő akt a Forum Romanum előtt)

32. kép. Czene Béla: Akt római háttérrel

33. kép. Bárkay Imre: Önarckép műteremben (Olaszországba vágódva)

34. kép. Híkádi Erzsébet. Moscenicka III., 1985 körül

35. kép. Schéner Mihály: Délfrancia kikötő

kép). A piros vitorlák, a kék víz, a városka az impresszionista látásmódot idéző ábrázolása, a művész érzékenységének, az élénk színek szeretetének bizonyítékai.

A pesti galériák tavaszi kiállításán bemutatott képek jelentős része a mediterrán tavaszt idézte, amelynek varázsa számos magyar festőt megigézett és ez gyönyörű alkotásokban nyilvánult meg.

Források

1. Kieselbach Galéria 2023 tavaszi aukciójának katalógusa (Kiadó: Kieselbach Galéria).
2. Virág Judit Galéria 2023 tavaszi aukciójának katalógusa (Kiadó: Virág Judit Galéria és Aukciósház, 2023).
3. **Tulassay Zsolt:** Gondolatok színe, Matisse a Szépművészeti Múzeumban, Magyar Belorvosi Archívum 2023/1. 49-56.
4. **Tulassay Zsolt:** Vaszary János eddig ismeretlen festményei – Kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában. Magyar Belorvosi Archívum 2023/1. 29-43.
5. Wikipedia, a szabad enciklopédia.
6. **Gerevich Tibor:** Római művészek. Magyar Művészet 1931. VII/3. 190.
7. **K. F.:** Neo-impresszionisták tárlata. Magyar Hírlap. 1909. dec. 31. 14.
8. **Benkő Zsuzsanna:** Szépség és hangulat, Vass Elemér, (Kiadó: Kieselbach Galéria) idézve a Pesti Hírlap 1932. évi írását.
9. Remekművek, csaták, meglepetések. 168 óra, 2018. október 18. 42. szám, 52–53. (https://adt.arcanum.com/hu/view/168ora_2018_4/?pg=187&lyout=s).
10. **Mészáros Ákos:** Velünk élő történelem. Czene Béla festészete. Magyar Belorvosi Archívum 2022/5-6. 259-266.